

ก่อสร้าง สร้างเรือน: การปลูกบ้านตามคติของไทย

กชกร เตชะศิริธนะกุล ๕๓๐๖๖๑๔๑๕

ในการปลูกบ้านไทยสมัยก่อนมักนิยมปลูกอยู่ใกล้แม่น้ำ ลำคลองเพื่อความสะดวกในการใช้ประโยชน์ และบ้านที่ปลูกก็มักจะยกพื้น เรือนให้สูง นอกจากจะเพื่อประกอบกิจวัตรประจำวันแล้ว ยังเป็นการป้องกันไม่ให้น้ำท่วมสูงเข้าตัวบ้านและป้องกันอันตรายในเวลาค่าคืนอีกด้วยซึ่งหลักการปลูกบ้านตามคติของไทยมีทั้งหมด 3 ขั้นตอน คือการเลือกทำเลที่ดิน กายกเสาเอก และการตั้งศาล

การเลือกทำเลที่ดินต้องเริ่มจากการหาโหรหรือผู้รู้มาหา“ฤกษ์ปราบดิน” หรือตรวจดูที่ดินเสียก่อนว่ามีโชดหิน หลักตอ หรือขอนไม้หรือไม่ หากมีต้องทำการถอนทิ้งและปรับดินให้เรียบเสมอกัน ไม่นั้น นั่นจะถือว่าเป็นเสียดจัญไรส่วนการเลือกลักษณะที่ดินเพื่อเสริมสร้างสิริมงคลให้แก่ผู้อาศัย โดยลักษณะที่ดินที่เป็นสิริมงคล ได้แก่ ที่ดินรูปสี่เหลี่ยม ที่ดินรูปวงกลม ที่ดินรูปครึ่งวงกลม ที่ดินลักษณะคล้ายกางเกง ส่วนลักษณะที่ดินที่ต้องห้ามก็ได้มีการกล่าวถึงไว้เช่นกันเพื่อให้ผู้อาศัยหลีกเลี่ยงหรือปรับแต่ที่ดินของตนให้มีความเป็นสิริมงคลมากขึ้น ลักษณะที่ดินต้องห้าม ได้แก่ ที่ดินรูปสี่เหลี่ยมที่มีมุมตัด ที่ดินรูปสี่เหลี่ยมคางหมู ที่ดินรูปสี่เหลี่ยมชายธง ที่ดินรูปสามเหลี่ยม ที่ดินรูปศัตรารูททุกชนิด (เช่น รูปขวานรูปมีด)

การยกเสาเอกถือว่าเป็นพิธีสำคัญในการปลูกบ้านตามคติของไทย แต่ก่อนการยกเสาเอกควรมีการขุดหลุมและทำขวัญเสาเสียก่อน การกำหนดวันฤกษ์ขุดหลุมเสาและปลูกบ้าน ห้ามปลูกบ้านวันอังคาร วันเสาร์ และวันอาทิตย์ ส่วนวันฤกษ์ดีคือวันจันทร์ วันพุธ และวันพฤหัสบดี สำหรับวันที่ไม่ดีไม่ชั่วคือศุกร์

การขุดหลุมให้ขุดตามจำนวนของขนาดตัวบ้าน เริ่มจากการกำหนดพื้นที่ของตัวบ้าน จากนั้น นำหิน เชือกหรือไม้ไผ่มาทำเป็นขนาดท่าตัวบ้านแล้วจึงตีตารางแบ่งพื้นที่ในบ้านออกเป็นทิศละ ช่องสี่เหลี่ยมเท่าๆ กัน (ในกรณีที่ดินลักษณะของบ้านไม่ใช่รูปสี่เหลี่ยม ให้เลือกพื้นที่ของบ้านที่เป็นสี่เหลี่ยมแล้วจึงค่อยตีตาราง) การตีตารางในแต่ละทิศจะเป็นการแสดงช่องดีและช่องร้ายเพื่อใช้ประกอบการยกเสาเอก ในการยกเสาเอก รวมทั้งการวางเสาโทและเสาตรีด้วย แต่หากมีเนื้อที่ของบ้านจำกัด การวางเสาโทและเสาตรีในช่องไม่สู้จะดีก็สามารถทำได้ แต่การยกเสาเอกจำเป็นที่จะต้องอยู่ในช่องดีเท่านั้น น้ำหากพื้นที่ดินบริเวณนั้นไม่แข็งพอก็ให้จัดไม้และไม้จั่ววางกันหลุมรับดินเสาเพื่อกันทรุด “ไม้และ” เป็นไม้กระดานขนาดสี่เหลี่ยมกว้างประมาณ ๑๒ นิ้ว ส่วน“ไม้จั่ว” เป็นไม้กระดานสองแผ่นขนาดยาวพอสมควรใช้วางทางแบนเรียงลงในกันหลุมจะใช้ในพื้นที่ที่เป็นดินอ่อนมากอย่างที่ดินใกล้ชายเลน ซึ่งไม่และไม่สามารถรับน้ำหนักได้มากพอ

เมื่อขุดหลุมเสาเสร็จ วันถัดมาถือว่าเป็นวันฤกษ์ทำขวัญเสาและยกเสาลงหลุม การทำขวัญเสาในขั้นแรกต้องมี“การบัตร์พลีสังเวยกุงพาลี” หรือกระทงเครื่องเช่นไหว้แก่เจ้าที่เจ้าทางและสังเวณีนางไม้ ส่วนเครื่องสังเวณีนางก็ประกอบไปด้วยดอกไม้ ธูปเทียน กลัวยันต์ ว่าและมะพร้าวอ่อน เสร็จแล้วให้บายศรีเช่นเดียวกับพิธีทำขวัญอื่นๆ จากนั้น ให้เตรียมผ้าขาวและผ้าแดงที่เจาะรูตรงกลางตามจำนวนของเสา แล้ว

นำผ้าขาวสวมลงในหัวเทียนของเสาทุกต้นตามด้วยผ้าแดงวางเป็นแนวทแยงมุมกัน การสวมผ้าเป็นการป้องกันเสนียดจัญไร ในส่วนของเสาเอกจะมีการนำหนอกกล้วยนี้ และต้นอ้อยผูกมัดไว้ที่ปลายเสาเรียกกันว่า “เรือนแก้ว” ประเพณีทางภาคอีสานจะใช้ไหมฝ้าย ไบคูน ไบยอ ไบกล้วย ไบเงิน ไบทองผูกติดปลายเสาเอกและเสาโท รวมทั้งนำผ้ามาหุ้มเสาอีกอีกเหมือนกับการห่มผ้าให้ หลังจากเสร็จพิธีทำขวัญจะมีการเจิมและประพรมน้ำมนต์ที่เสาเอกแล้วเอาซี่ นวางบนขาชาย” หรือไม้ขาหยั่ง ๓ ขารอจนกว่าจะได้ฤกษ์ยกเสาลงหลุม

ส่วนเสาที่ใช้ในการปลูกเรือนมักใช้ไม้เต็งไม้รัง เพราะมีขนาดที่เหมาะสมและมีเนื้อไม้ที่แข็งแรงแรงคงทน แต่ในภาคเหนือมักนิยมใช้ต้นสัก เนื่องจากหาไม้เต็งไม้รังได้ยาก ส่วนไม้ที่ไม่นิยมหรือห้ามเอามาทำเป็นเสาเรือนคือไม้ตะเคียน เพราะมีชันนี้ น้ำมันมากและเชื่อกันว่ามีนางไม้ประจำต้น หากใครไปตัดต้นตะเคียนจะเดือนร้อนและอาจถึงตายได้ เสาตکنนี้ น้ำมันหรือเสามีชันเมื่อนำมาใช้ปลูกเรือนไปนานๆ ไม้แห้งจะเกิดแตกเป็นรอยร้าวที่ปลายเสา แล้วชันนี้ น้ำมันในเสาได้รับความร้อนจะละลายไหลซึมออกมา ในความเป็นจริงเสาตکنนี้ น้ำมันคือเสาที่เป็นกาบเป็นโพรงอยู่ข้างใน ตามภาษาช่างเรียกว่า“เสาตกลี้” หรือเสากลวง และเมื่อชันละลายออกไปหมด เสาจะกลวง ทำให้มีมดปลวกเข้าไปทำรัง เป็นเหตุให้เสายุ่งและบ้านพังได้ แต่เนื่องจากการอธิบายว่าเสาตکنนี้ น้ำมันนั้นผิดๆจะทำให้เจ้าของบ้านหรือที่ จรวดเร็วกว่าการอธิบายตามข้างต้น เสาตکنนี้ น้ำมันนี้ ย็นจึงเป็นเรื่องที่กล่าวกันมาจนถึงทุกวันนี้

การตั้งศาลจะจัดขึ้น ก่อนพิธีขึ้น บ้านใหม่ เพราะถือว่าพระภูมิ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประจำบ้านและคอยช่วยปกป้องรักษาคนในบ้านให้สงบสุข โดยการตั้งศาลพระภูมิควรตั้ง อยู่ช่องที่ที่ดีที่สุดของที่ดิน (ตามที่ได้กล่าวถึงการตีตารางในการยกเสาเอก) จากนั้น นำให้นาดินมาถมให้แน่นสูงกว่าพื้น เดิม คืบ ขนาดสี่เหลี่ยม กว้างด้านละ ๓ วา และต้องทำความสะอาดพื้นที่ โดยรอบเพื่อจะได้ชุดหลุมตั้ง ศาลพระภูมิในวันที่ได้ฤกษ์ยาม โดยการตั้ง ศาลนี้ นั้น หากเป็นบ้านของผู้มียศถาบรรดาศักดิ์ ให้ตั้งทางทิศเหนือโดยยึดตัวบ้านเป็นหลัก บ้านของเศรษฐีและพ่อค้าตั้ง ห้ามให้ตั้ง ทางทิศใต้ บ้านในพื้นที่สวนไร่นาให้ตั้ง ทางทิศตะวันตกของพื้นที่ ส่วนใหญ่ ส่วนการตั้ง ศาลในวัดและปูชนียสถานให้ตั้ง ทางทิศตะวันออก ส่วนการตั้ง ศาลของชาวบ้านให้ตั้ง ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศตะวันออกเฉียงใต้โดยยึดตัวบ้านเป็นหลัก และข้อควรระวังในการตั้ง ศาลคือ ห้ามเงาบ้านทับศาลพระภูมิและอย่าให้เงาของศาลพระภูมิทับบ้าน

เมื่อเสร็จจากการตั้ง ศาลแล้ว พิธีที่คนไทยนิยมจัดเพื่อความเป็นสิริมงคลคือการทำบุญขึ้น บ้านใหม่ เพื่อขอให้เกิดความสุข ความเจริญ และความปลอดภัยแก่ผู้อยู่อาศัย โดยนิมนต์พระสวดมนต์และรับ บิณฑบาตเข้า คล้องด้ายสายสิญจน์และพรมน้ำมนต์ รวมทั้งจัดเตรียมของบูชาต่างๆ สำหรับฤกษ์ขึ้น บ้านใหม่นั้น สามารถแบ่งได้เป็น๒ ฤกษ์คือ ฤกษ์ขนของเข้าบ้านและฤกษ์ให้เจ้าของบ้านเข้าบ้านใหม่ ถือว่าเป็น การจบขั้น ขั้นตอนการปลูกบ้านตามคติของไทย

รายการอ้างอิง

พญ.ดร.จิตติมาพร วิฑูรย์โยคะ, และพราหมณ์เผ่ามเหศักดิ์. (ม.ป.ป.). *หลักการปลูกบ้านและการตั้งศาลต่างๆ*.

กรุงเทพมหานคร: ลานอโศก เพรส กรุ๊ป.

เสถียรโกเศศ. (๒๕๓๑). *ประเพณีเนื่องในการสร้างบ้านปลูกเรือน*. กรุงเทพมหานคร: แม่คำผง.

หลักการสร้างเรือนตามคติของไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๕๗, จาก http://www.myfirstbrain.com/parent_view.aspx?ID=21072